

Chiar putem construi orice? Despre autorizarea arhitecturii în România

Șerban Țigănaș

ARENA Construcțiilor Nr.20 Iunie 2016, ISSN – 2359-8778

Legislația, practica și cultura construirii din România consideră arhitectura ca fiind o parte a construcției și nu întregul rezultat prin construire. Am mai vorbit de multe ori despre această confuzie, dar de data aceasta aș dori să comentez cum se urmărește calitatea arhitecturii prin procesele legale de autorizare a construcțiilor și prin politici publice și practici administrative. Din păcate subiectul se poate rezuma scurt: nu există prevederi legislative care să impună sau să permită evaluarea arhitecturii care urmează a fi autorizată și construită în România. Singurele regulamente care se aplică mai mult sau mai puțin, pentru că permit derogarea, sunt cele de urbanism, dar acestea nu se referă la calitatea arhitecturii, urmărind de fapt configurarea construcțiilor din punct de vedere al numărului de etaje, distanțele față de vecini și compatibilitățile funcționale cu celelalte construcții din apropiere. Acestea sunt departe de a ridica în discuție arhitectura. Nici avizele, normele și verificarea proiectelor conform legii calității în construcții nu ating problemele arhitecturii, nici măcar așa cum sunt ele percepute de oricine, respectiv de public, clienți, utilizatori, comunitate. O construcție poate fi neadecvată, inoportună sau ratată arhitectural respectând toate regulile de urbanism și construcții în vigoare. Nu există nicio prevedere legală sau practică administrativă care să se refere la calitatea arhitecturii și să o pună în discuție. Să fie arhitectura chiar așa de neimportantă pentru România?

Avem zone protejate, dar ce se protejează?

Signalele spații în care putem crede că există o discuție despre calitatea construcțiilor noi sunt zonele protejate, care necesită avize de la reprezentanții structurilor Ministerului Culturii. Este de fapt o impresie pe care am întâlnit-o la multe persoane, anume aceea că dacă se impune un astfel de aviz, arhitectura propusă va fi de bună factură. Din păcate nu este așa, cei care protejează monumentele istorice și zonele construite valoroase o fac de prea multe ori prin descurajarea apariției de construcții contemporane contrastante cu cele protejate, prin încurajarea anonimatului, mimetismului, fațadismului și a pastișelor. Bineînțeles că această atitudine nu este generalizată, dialogul cu aceste comisii fiind de multe ori benefic calității arhitecturii, dar vorbim de excepții. În orice caz, aceste comisii au ca mandat protejarea arhitecturii care există și nu filtrarea calității celei nou propuse, deci s-ar putea ușor spune că își depășesc mandatul de multe ori. Condiția ca arhitectura nouă să fie compatibilă cu cea protejată este doar o parte din cerințele de calitate care se impun și nu conduce implicit și eficient la avea arhitectură bună.

Cum se întâmplă în alte părți și la noi?

Există mai multe modele în lume. În anumite țări se regăsesc practici diferite de la oraș la oraș, pe baza autonomiei comunităților de a-și decide evoluția prin construcții. Nu lipsește din aceste practici consultarea publică prin care, mai ales pentru construcțiile importante din

localitate, cetățenii au posibilitatea să se exprime cu argumente pentru a impune exigențe. Din păcate consultarea publică nu s-a dovedit un instrument bun pentru a discuta calitatea arhitecturii. Ea este eficientă doar atunci când se discută oportunitatea unor investiții, în general de mare amploare, mutante pentru o zonă. Manipulările politice în cadrul consultărilor publice sunt și ele binecunoscute. Concursul de arhitectură obligatoriu pentru investițiile publice este forma cea mai răspândită prin care în multe țări se parcurge un traseu transparent, cu decizii încredințate juriilor de specialiști, crescând șansele ca rezultatele să fie cele mai bune care se pot obține. Una dintre cele mai interesante modalități de a implica opiniile experților în decizii este recursul la consultarea unor astfel de echipe, comunicarea publică transparentă a opiniilor lor, urmată de asumarea politică a acestor concluzii, care pot fi avute sau nu în vedere de decidenți, dar care vor atrage fără îndoială poziția opiniei publice în caz de eşec. Această metodă de consultare s-a extins în ultimele două-trei decenii în Germania, fiind facultativă pentru administrații, dar câștigând teren pentru că au apărut rezultatele, iar administrațiile care nu au recurs la consultare au devenit vulnerabile la criticile inevitabile. Există administrații care practică negocierea directă cu inițiatorii proiectelor, urmărind pur și simplu să aprecieze care este valoarea adăugată a proiectelor noi pentru locul în care vor fi eventual realizate. O presiune deosebită asupra administrațiilor publice, după ce iau decizii legate de construire, vine din partea criticii de arhitectură, care este neiertătoare și foarte calificată, dar la noi lipsește cu desăvârșire. Revistele românești arată lucrurile reușite și în general nu promovează critica proiectelor publice, pentru că nu-i așa, nu e bine să îți faci dușmani și mai ales să îți tai șansele de a apela la sursele de finanțare a publicațiilor, care au de multe ori componente publice. Au fost totuși tentative de a aduce în vizor practici departe de zona calității, în scop educativ, dar așa ceva s-a arătat insuficient și prea îndepărtat de zona de critică autentică. Restaurările, o zonă populată cu specialiști calificați, atestați de minister și experimentați se ferește de critică și pare că tot ce apare în domeniul restaurărilor e meritoriu sau impecabil. De fapt asistăm la fenomenul ”corb la corb nu scoate ochii”, mai ales când e vorba de domeniul public, care nu te-a atestat ca specialist ca să îl critici...

Ce înseamnă avizul consultativ?

În practica românească, așa cum spuneam, nu se discută calitatea arhitecturii ci doar respectarea reglementărilor urbanistice. Trebuie să accentuez că aceste reglementări au legătură cu impactul arhitecturii dar sunt departe de a avea în vedere calitatea arhitecturii, în profunzime. De fapt în comisiile tehnice de urbanism se discută mai mult excepțiile foarte frecvente, care propun devieri de la ceea ce este reglementat. Avizul acestor comisii este consultativ, ceea ce înseamnă că decidenții, consilierii locali sau județeni, pot aproba sau respinge propunerea, cunoscând opinia specialiștilor. Nimic mai mult. Totuși, pentru că politicienii sunt politicieni și după ce ocupă funcții administrative, întâlnim practici deviate de la prevederile legale, prin care aceștia își manifestă puterea sau prin care își ascund interesele în spatele profesioniștilor, dar doar atunci când aceste interese nu pot fi urmărite altfel.

Ce rol ar trebui să aibă arhitectul șef?

Profesia de arhitect și-a pus întotdeauna mari speranțe în arhitectul șef, dar acestea au adus de puține ori satisfacție comunităților de arhitecți. Arhitectul șef a fost optat de multe ori pentru una dintre pozițiile extreme, fie jucător implicat în atribuirea contractelor de achiziții publice fie neutru și retras, lăsând pe alții să controleze domeniul. Cum contribuie arhitectul șef la

calitatea arhitecturii? Poate să organizeze concursurile de arhitectură pentru tot ce înseamnă construcții publice, dar în general nu o face, sau o face nesatisfăcător și poate să spună nu acolo unde propunerile pentru autorizare sunt de slabă factură. Am auzit mulți arhitecți șefi spunând că legea nu le dă voie să se exprime despre calitatea arhitecturii pe care o remarcă în proiectele pe care le autorizează. Nu cred că au dreptate. Ei spun că vor fi atacați în instanțe pentru că au încălcat drepturile cetățenilor care vor să construiască. Mă întreb dacă aceste drepturi înseamnă că poți construi orice, că poți să propui comunităților din orașe și sate orice monstruoziitate care respectă celelalte reguli, adică nu ucide și nu rănește fizic? În fapt nu cunosc niciun proces în care reclamantul să ceară să se autorizeze un proiect fără elementare calități ale arhitecturii, administrația să se opună, iar tribunalul să decidă că e în folosul comunității să se construiască prost. Sigur, cel mai mulți spun că această calitate a arhitecturii nu se poate măsura, norma și deci să nu discutăm despre ea. Nu cred că au dreptate, dacă vom discuta doar de ceea ce se poate măsura nu am mai avea cultură. Nici ceea ce măsurăm nu îmi dă liniștea că am folosi instrumentele bune și că avem rezultatele corecte.

În loc de concluzie

Până când faptul că statul a declarat arhitectura de interes public prin lege, dar nu a creat un sistem administrativ care să o considere ca atare, vom asista în continuare la un nivel de construire nesatisfăcător din punctul de vedere al calității. Bineînțeles că există clienți care își impun singuri exigențele și acolo problema calității se reglează fără intervenția statului. Acest lucru nu se poate întâmpla la investițiile publice și în piața locuințelor. Despre primele, cele publice, am mai vorbit dar trebuie să ținem subiectul mereu în discuție, pentru că prin lucrările publice se setează standardul calității în fiecare comunitate. Locuințele au explodat pe o piață în care manipularea prin marketing a atins performanțe deosebite, care nu conduc la calitate ci la mimarea acesteia, de prea multe ori.